

DETSKÉ ČASOPISY V ČÍTANÍ S POROZUMENÍM NA 1. STUPNI ZŠ

(Netradičné stratégie tvorivosti)

Bibiána Hlebová

Čítanie detských časopisov na hodinách čítania a literárnej výchovy na 1. stupni ZŠ vytvára nový priestor na motiváciu a aktivizáciu žiakov v čítaní s porozumením – čítaní podporujúcim kognitívny, nonkognitívny (afektívny) a psychomotorický rozvoj ich osobností.

Rozmanité druhové a žánrové literárne formy sa môžu stať zábavným, lákavým i pútavým čítaním pre žiakov, oživujúce recepciu klasických čítankových literárnych textov, podnecujúce ich subjektívne prežívanie, pôsobiace na hodnotovú (estetickú) orientáciu žiakov i na vzájomnú komunikáciu medzi nimi.

Orientácia našej pozornosti práve na metodiku práce s detskými časopismi nie je náhodná. Učebné osnovy zo slovenského jazyka a literatúry na 1. stupni základnej školy v Slovenskej republike, platné od 1. 9. 1997, zahrnuli do obsahu vyučovacích hodín čítania a literárnej výchovy aj prácu s detskými časopismi. Do akej miery sa detské časopisy môžu stať aktuálnym prostriedkom vyučovania v rámci školskej i mimoškolskej práce učiteľa so žiakmi, to závisí od záujmu samotného vyučujúceho. Nazdávame sa, že práve miesto detského časopisu vo výchovno-vzdelávacom procese má dôležitú a významnú funkciu: vytvára netradičný a vždy „v novom šate“ podnetný priestor na uplatnenie pre nadaných a talentovaných, ale i pre slabšie prospievajúcich žiakov s originálnym tvorivým potenciálom. Učiteľ dnes môže využívať rozmanité detské časopisy, samozrejme s prihliadnutím na ich umeleckú kvalitu, v rôznych fázach vyučovacej hodiny, a to sporadicky alebo systematicky, a prostredníctvom nich vytvoriť nový priestor na motiváciu a aktivizáciu žiakov, pri tvorbe problémových a kreatívnych úloh či ako priestor primárne určený na prežívanie žiakov, ich city a hodnotovú orientáciu, estetické pôsobenie i na komunikáciu.

V procese súčasnej tvorivo-humanistickej výchovy sa aj na hodinách literárnej komunikácie na 1. stupni ZŠ podľa **V. Oberta** (2003) ¹ „*mení vzťah medzi učiteľom a žiakom.*“ Zmena interakčných väzieb vyučovania sa prejavuje nahradením otázky **ČO (?)** učíme trojicou otázok: **KOHO (?), PREČO (?) a AKO (?) učíme.** Keďže nový – humánny typ vzdelávania sa opiera „o komunikačný štatút literárneho diela,“ o čítanie s porozumením, spôsobuje to aktuálnu „*zmenu didaktického postupu, metodiky poznávania literárneho diela,*“ čiže ide o taký prístup učiteľa k literárnemu dielu, ktorý aktivizuje samostatnosť žiaka, prispieva k aktívnemu formovaniu jeho čitateľských zručností a vhodnými didaktickými situáciami umožňuje žiakovi vstupovať „do roly „*bádateľa*“ alebo „*vykonávateľa*.“ Žiak tým získava právo na vlastný názor, adekvátne tento svoj názor sformulovať, vysloviť, prípadne aj obhájiť.

Naším cieľom je, aby sa ponúkané netradičné námety na metodiku práce s detskými časopismi v rámci vyučovacích hodín čítania a literárnej výchovy a s uplatnením medzizložkových a medzipredmetových vzťahov stali inšpiráciou aj pre budúcich absolventov pedagogických fakúlt. Efektívnosť využitia detských časopisov v rámci školskej i mimoškolskej činnosti žiakov i učiteľov na 1. stupni ZŠ odôvodňujeme nasledovne:

1. Môžeme vypestovať u žiakov záujem i návyk čítať nielen detské knihy, ale i časopisy, a prispieť tak k rozvíjaniu ich individuálnych potrieb a záujmov.
2. Môžeme vzbudiť záujem o vlastnú tvorbu, publikovanú v školskom časopise i v rámci

iných detských časopisov.

3. Môžeme priviesť žiakov k túžbe a potrebe založiť si vlastný triedny či školský časopis a vydávať ho aspoň dvakrát ročne.
4. Môžeme vytvoriť priestor na sebarealizáciu všetkých žiakov, aj slabšie prospievajúcich, a tým podporiť ich individuálnu osobnosť, .
5. Môžeme nenásilne a hravo podporiť intelektuálny rozvoj a estetické cítenie všetkých žiakov, a to nielen naším pričinením, ale predovšetkým ich vzájomnou spolupracou a rešpektovaním.

Východiskom motivácie a aktivizácie žiakov pri netradičnom čítaní detských časopisov bude pre nás aplikácia osemnástich stratégií tvorivého vyučovania programu **FRANKA E. WILLIAMSA** ² (*A Total Creativity Program for Individualizing and Humanizing the Learning Process. Educational Technology Publications, Englewood Cliffs, New Jersey, 1972*), ktorého základom je **MODEL CAI**. Tento model je podobný tvorivo-humanistickej koncepcii výchovy a vzdelávania v systéme slovenského školstva, je tiež koncipovaný na kognitívnej a nonkognitívnej dimenzii a ich interakcii. Z teórie tohto programu sa dozvedáme, že **model CAI je trojrozmerný**: ³

1. **dimenzia – obsah**: svojím obsahom tu patria všetky vyučovacie predmety na základných, stredných a vysokých školách;
2. **dimenzia – metódy**: obsahuje **osemnásť stratégií tvorivého vyučovania**; učiteľ ich môže aplikovať vo všetkých vyučovacích predmetoch a pri rôznych vyučovacích témach, ktoré pomáhajú rozvíjať **osem procesov tvorivého myslenia, cítenia a prežívania**:
fluenciu = plynulé myslenie,
flexibilitu = pružné myslenie,
originalitu = originálne myslenie,
elaboráciu = zdokonaľujúce myslenie,
odvahu = ochotu riskovať,
výzvu = uprednostňovanie komplexnosti,
chcenie = zvedavosť,
imagináciu = predstavivosť;
3. **dimenzia – procesy**: obsahuje cvičenia a úlohy F. E. Williama, ktorý ich rozdelil na kognitívne a afektívne, posilňujúce tvorivý potenciál žiaka.

Dôležité upozornenie pre tvorivého učiteľa (Zelinová – Zelina): ⁴

Tvorivý učiteľ si v priebehu riešenia jednotlivých úloh a cvičení musí byť vedomý toho, že prácu žiakov usmerňuje k tvorivosti predovšetkým dodržiavaním týchto zásad:

- a) **vymysliť čo najväčšie množstvo riešení, nápadov** (nikdy sa neuspokojíť s prvým riešením, neustále hľadať ďalšie, prípadne si urobiť prestávku a znova sa vrátiť k riešeniu úloh; prax potvrdila, že najkvalitnejšie nápady sa objavujú v poslednej tretine produkcie nápadov);
- b) **vymysliť rozmanité riešenia** (snažiť sa o rôznorodosť, meniť uhol pohľadu, produkovať myšlienky jedinečné, zvláštne, fantastické, nelogické či bláznivé);
- c) **originálnosť a jedinečnosť riešení** (objavnosť, originalita nápadov a riešení).

PROGRAM SEMINÁRA:

1. krok: Rozdelenie študentov do skupín a rozdanie detských časopisov

(V každej skupine po jednom slovenskom a českom detskom časopise, ktoré sú vhodné pre žiakov na 1. stupni ZŠ.)

2. krok: Motivácia - voľný rozhovor na ľubovoľnú tému

1. Čím môžu byť detské časopisy prít'azlivé pre žiaka na 1. stupni ZŠ?
2. Ako by ste využili detské časopisy na 1. stupni ZŠ?
3. V čom vidíte prínos detských časopisov pre žiaka na 1. stupni ZŠ?
4. Poznáte uvedené slovenské a české detské časopisy?
5. Ako by ste ich charakterizovali?
6. Pre akú vekovú kategóriu žiakov by ste ich odporúčali a prečo?
7. Zaujali vás niečím na prvý pohľad?
8. Čo sa vám na danom detskom časopise páči/nepáči a prečo?

(Vyučujúci si vypočúje všetky názory, nehodnotí a nekomentuje ich.)

3. krok: Oboznámiť s cieľom a témou seminára

(Vyučujúci oboznámi študentov s cieľom, témou a metodikou práce na seminári.)

Cieľ: Získať (overiť) nové námety na prácu s detskými časopismi pri rozvíjaní čitateľskej gramotnosti žiakov na 1. stupni ZŠ.

Téma: Detské časopisy v čítaní s porozumením na 1. stupni ZŠ - netradičné stratégie tvorivosti

Prostriedok na splnenie cieľa: výber zo slovenských a českých detských časopisov

4. krok: Osemnásť stratégií tvorivosti

(Vyučujúci oboznámi študentov s osemnástimi stratégiami tvorivosti podľa programu F. E. Williamsa, pričom najprv využije spätný projektor a neskôr rozdá stratégie tvorivosti v obálkach do každej skupiny.)

OSEMNÁSŤ STRATÉGIÍ TVORIVOSTI

1. stratégia: **Učte pomocou paradoxov**
 - a) situácie odporujúce zdravému rozumu, úsudku,
 - b) sebeodporujúce vyhlásenia alebo pozorovania,
 - c) rozpory vo viere a skutočnosti.⁵
2. stratégia: **Učte pomocou sledovania atribútov a vlastností predmetov, javov a vecí**
 - a) sledujte, menujte konvenčné symboly, osobitosti, vlastnosti,
 - b) sledujte a menujte vrodené vlastnosti,
 - c) produkuje pripísané vlastnosti, symbolické vlastnosti,

- d) pridávajúte neobvyklé vlastnosti. ⁶
3. stratégia: **Učte pomocou analógií**
- podobnosti situácií,
 - podobnosti medzi vecami,
 - súvisiace okolnosti,
 - analógie povrchné a podstatné,
 - analógie symbolické. ⁷
4. stratégia: **Učte žiakov vidieť a chápať rozdiely, protiklady**
- zdôrazňujte aj rozdiely, nielen podobnosti,
 - hľadajte medzery v poznatkoch o veciach a javoch,
 - hľadajte chýbajúce časti informácií,
 - hľadajte neznáme prvky, vysvetlenie pre ťažko vysvetliteľné veci. ⁸
5. stratégia: **Kladte provokatívne otázky**
- otázky, ktoré objasňujú význam, otázky na vysvetľovanie,
 - otázky, ktoré vyvolávajú a skúmajú vedomosti,
 - otázky na objavovanie a bádanie,
 - otázky na prežívanie, cítenie. ⁹
6. stratégia: **Používajte príklady na zmenu, dynamiku**
- demonštrujte dynamiku vecí (vývoj, vývin, rozvoj, zánik, atď.),
 - dajte deťom príležitosť, aby mohli robiť zmeny, modifikovať niečo, nahradzovať, upravovať. ¹⁰
7. stratégia: **Používajte príklady a úlohy na zvyky, obyčaje, rigiditu (strnulosť myslenia)**
- diskutujte o výsledkoch myslenia, ktoré je zviazané predsudkami, obyčajmi, zvykmi, konvenciami, rigiditou, strnulosťou v myslení,
 - naučte žiakov rozlišovať perцепčnú, myšlienkovú a postojoú rigiditu,
 - zmyslom týchto cvičení je ukázať na nefunkčnosť rigidného myslenia, dogmatizmu, konvencií, zvykov a podobne, ale aj na ich niektoré pozitívne funkcie. ¹¹
8. stratégia: **Umožnite žiakom hľadanie, organizujte skúmanie, bádanie, objavovanie**
- použite známu štruktúru, ktorá povedie k inej štruktúre,
 - stanovte základné pravidlá objavovania a nechajte žiakov voľne skúmať, vyšetrovať, bádať,
 - naučte žiakov postupovať podľa niektorej z heuristických schém, aby krok za krokom riešili problém. ¹²
9. stratégia: **Učte žiakov výskumne pracovať**
- preskúmajte čo najviac faktov, ktoré sprevádzali vznik nejakej udalosti (historické hľadania),
 - hľadajte chyby v rozličných metódach dokazovania, interpretovania, tvrdenia a opíšte spôsoby, ktoré by viedli k overeniu postupov, dôkazov,
 - experimentujte, kontrolujte experimentálne podmienky a postupne pozorujte a hláste výsledky. ¹³
10. stratégia: **Budujte toleranciu k viacznačnosti, viacmyselnosti, viacvýznamovosti**
- poskytnite žiakom informácie, ktoré ich privedú do pomykova, ktoré komplikujú

- a provokujú myslenie,
b) navoďte situácie s otvoreným koncom a nechajte deti tvoriť dvojznačný a viacznačný záver. ¹⁴

11. stratégia: **Umožnite intuitívne vyjadrovanie**

- a) cítenie vecí všetkými zmyslami,
b) schopnosť vyjadriť svoje pocity, emócie, city, prežívanie,
c) vnútorné tušenie poznatku. ¹⁵

12. stratégia: **Učte žiakov nie prispôsobovať sa, ale rozvíjať**

- a) preskúmajte, ako sa vyplatili chyby alebo nehody a ako pôsobia na človeka,
b) použite príklady z procesu napredovania aj za cenu ťažkostí a konfliktov a príklady z procesov prispôsobovania sa niečomu alebo niekomu. ¹⁶

13. stratégia: **Ved'te žiakov k tomu, aby študovali životopisy a prácu tvorivých ľudí**

- a) analyzujte črty osobnosti tvorivých ľudí,
b) študujte podnety, ktoré vedú k tvorbe,
c) študujte podmienky, za ktorých slávni ľudia tvorili,
d) sledujte vzory v tejto oblasti. ¹⁷

14. stratégia: **Žiadajte od žiakov, aby hodnotili situácie**

- a) rozhodovali o postupe riešenia v zmysle jeho dôsledkov a využitia, podľa kladov a nedostatkov,
b) vyvodzovali dôsledky z výsledkov myslenia a činností,
c) nechajte žiakov hodnotiť vlastný aj cudzí výkon, hodnotiť správnosť odpovedí, viet, myšlienok, návrhov, ale aj vhodnosť správania (etická oblasť) a hodnotiť aj estetické aspekty vecí, správania a javov. ¹⁸

15. stratégia: **Rozvíjajte tvorivé čítanie**

- a) ved'te žiakov k takému čítaniu, aby z neho niečo mali, to znamená, nech si definujú, čo im to dalo, či mali radosť, poučenie, príjemný pocit – rozvíjajte interpretačné čítanie a prežívanie prečítaného,
b) učte žiakov pri čítaní zovšeobecňovať myšlienky,
c) čítajte nielen to, čo je napísané, ale aj to, kam nás to vedie, k čomu smeruje, čo je pod tým a pod. ¹⁹

16. stratégia: **Cvičte tvorivé počúvanie**

- a) učte žiakov dobre počúvať,
b) učte žiakov zovšeobecňovať myšlienky pri počúvaní,
c) učte žiakov veci domýšľať – počúvať tak, aby jedna vec vyústila do druhej, počúvať, prečo to ten človek povedal tak a nie inak,
d) učte žiakov, aby boli pri počúvaní sústredení. ²⁰

17. stratégia: **Cvičte tvorivé písanie**

- a) učte žiakov vyjadrovať sa prostredníctvom písania,
b) rozvíjajte schopnosť písať vlastné myšlienky, a to zreteľne a elegantne,
c) učte žiakov pracovať na svojich písaných myšlienkach, učte ich škrtať, vracat' sa k napísanému, hľadať dokonalosť tvaru, formy a prejavu (elaborácia). ²¹

18. stratégia: **Rozvíjajte tvorivé videnie žiakov**

- a) učte žiakov vidieť,
 - b) precvičujte opisy z neobvyklých hľadísk (zospodu, z nadhľadu, z vnútra),
 - c) pozerajte na veci a udalosti pohľadom niekoho iného.²²
-

5. krok: Úlohy - usmernenie práce v skupinách

(Vyučujúci usmerní prácu študentov v skupinách pomocou úloh v obálkach, ktoré majú vyriešiť v časovom limite: 20 minút.)

1. *V každej skupine si pozorne prelistujte slovenské a české detské časopisy. Zamyslite sa nad ich formálnou i obsahovou náplňou a komentujte, v čom vidíte ich podobnosť či rozdielnosť a pre ktorý ročník ZŠ by ste ich čítanie odporúčali?*
 2. *Z obálky s osemnástimi stratégiami vyberte 5 – 6 rôznych stratégií (podľa počtu členov skupiny – aby každý pracoval aspoň s jednou stratégiou) a naznačte ich využitie pri čítaní (slovenského alebo českého) detského časopisu, prípadne súčasne oboch detských časopisov.*
 3. *Spoločne v skupine sa zahrajte na autorov svojho vymysleného slovensko–českého detského časopisu. Naznačte jeho formu i obsah, vymyslíte názov i jeho využitie na 1. stupni ZŠ.*
 4. *Navrhните 10 námetov pre žiakov a ich aktívnu účasť pri zostavovaní detského časopisu.*
 5. *Vymyslíte 2 nové stratégie tvorivej práce s detskými časopismi na 1. stupni ZŠ.*
 6. *Pouvažujte o tom, ako by ste mohli využiť na 1. stupni ZŠ súčasne slovenské aj české detské časopisy?*
 7. *Čím by ste prácu s detskými časopismi na 1. stupni ZŠ oživil, obohatili?*
-

6. krok: Prezentácia otázok a úloh a ich riešenia

(Po uplynutí časového limitu študenti prezentujú svoje riešenia v jednotlivých skupinách.)

7. krok: Záverečné zhrnutie

1. *Vyjadrite svoje názory a pocity pri práci s detskými časopismi.*
2. *Posúďte prácu jednotlivých skupín.*
3. *Čo sa vám na seminári páčilo/nepáčilo a prečo?*
4. *Vyhodnotenie tabuľky: (podľa počtu zvolených stratégií v skupinách)*

1. *stratégia:*

2. *stratégia:*

3. *stratégia:*

4. *stratégia:*

5. *stratégia:*

6. *stratégia:*

7. *stratégia:*

8. *stratégia:*

9. *stratégia:*

10. *stratégia:*

11. *stratégia:*

12. *stratégia:*

13. *stratégia:*

14. *stratégia:*

15. *stratégia:*

16. *stratégia:*

17. *stratégia:*

18. *stratégia:*

5. *Čo vás motivovalo pri výbere konkrétnych stratégií?*

6. *Čo je podľa vás príčinou toho, že vo výbere stratégií prevažovali (.....), najmenej sa vyskytli (.....) a nevyskytli sa vôbec (.....)?*

8. krok: Spoločná stratégia pre všetky skupiny

(Študenti si vyberú jednu zo stratégií tvorivosti, ktorá sa v skupinách nevyskytla ani raz a pokúsia sa o jej aplikáciu pri práci s detskými časopismi opäť v skupinách v časovom limite 5 minút.)

9. krok: Prezentácia riešenia spoločnej stratégie podľa záujmu

(Študenti ľubovoľných skupín prezentujú svoje riešenia a diskutujú o tom, s akými ťažkosťami sa pri aplikácii danej stratégie s detskými časopismi stretli.)

10. krok: Záverečné vyhodnotenie seminára

(Študenti i vyučujúci spoločne diskutujú o práci na seminári, o netradičných námetoch a ich aktuálnosti pre žiakov 1. stupňa ZŠ, pričom súčasne prezentujú svoje názory, do akej miery bola práca na seminári pre nich prínosom a obohatením.)

Osemnásť stratégií tvorivosti **Franka E. Williamsa**, aplikovaných na seminári pri práci s vybranými slovenskými a detskými časopismi, sa môže stať pre budúcich absolventov pedagogických fakúlt vhodným námetom pre kooperatívny spôsob výchovy a vzdelávania žiakov. Stotožňujem sa totiž s názorom **B. Kosovej** (2000),²³ ktorá ho považuje za „najefektívnejší spôsob učenia sa (riešenia životných situácií),“ lebo umožňuje učenie sa od druhých ľudí, riešenie situácií v diskusii, čo vedie k „efektívnejšiemu učeniu a rozvoju osobnosti.“

Nazdávam sa, že nastal vhodný čas pre moderného učiteľa v modernej škole, aby pristúpil k osvojovaniu si cieľov humanizácie a inovovaniu vyučovacích metód a foriem práce na 1. stupni ZŠ, aby sa z neho stal učiteľ s citlivým humánnym a estetickým pôsobením, **učiteľ – humanista**, od majstrovstva ktorého závisí riadenie moderného vyučovania v tvorivo-humanistickej škole. Podnetne pre naše poznanie pôsobí aj uvažovanie **B. Kosovej** (1996)²⁴ o štýle práce **učiteľa – humanistu**, ktorý:

Toleruje city, potreby, záujmy a individuálne odlišnosti žiakov, svojský štýl učenia sa, správania a konania žiakov, iné názory než sú jeho vlastné, diskusiu o problémoch, chyby a omyly žiaka, že nie je pre všetkých ideálnym učiteľom žiakov, aby ho žiak prerástol.	Podporuje samostatné myslenie a konanie žiaka, vyhľadávanie problémov a informácií, mnohorakosť a netradičné riešenie problémov, pozitívny vzťah k učeniu, pozitívne neformálne vzájomné vzťahy žiakov i k sebe, spoluprácu medzi žiakmi a rozumnú súťaživosť, potrebu žiaka po sebazdokonaľovaní.
Vyžaduje aktívnu, uvedomelú disciplínu a zodpovednosť, vlastný názor, hodnotenie a sebahodnotenie žiaka, aby žiak pochopil podstatu svojej činnosti, aby žiak poznával sám seba, príčiny svojich chýb a nedostatkov, prednosti vlastné i spolužiakov.	Očakáva a tvorí podmienky pre úspech každého žiaka, zvedavosť a otázky žiakov, diskusiu a otvorenú komunikáciu, podnetné nápady a kritiku.

Odmieta

slepú poslušnosť a vynútenú aktivitu,
atmosféru strachu a napätia,
zosmiešňovanie a škatuľkovanie žiakov,
spokojnosť s priemernosťou,
nesamostatnosť a konanie iba na výzvu,
názor, že všetko má byť jednoznačné.

Podstatu humanizácie vo vyučovaní výstižne objasňuje aj **E. Petlák**, podľa ktorého sa nový prístup učiteľa k žiakovi nedotýka len alternatívnych škôl, ale „*humánna škola je taká, v ktorej sa žiaci cítia dobre, nemajú pocity ohrozenia, učia sa z vlastnej vôle a vlastným pričinením, každý žiak má optimálne podmienky pre svoj rozvoj*“ (2000).²⁵

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV:

- ¹ OBERT, V.: *Rozvíjanie literárnej kultúry žiakov*. Bratislava: OG – Vydavateľstvo Poľana, s. r. o., 2003, s. 137, 139.
- ² ZELINOVÁ, M. – ZELINA, M.: *Stratégie tvorivého vyučovania v systéme tvorivo - humanistickej výchovy*. In: *Tvorivý učiteľ. Osobnosť a práca tvorivého učiteľa v systéme tvorivo – humanistickej výchovy*. Bratislava: Metodické centrum mesta Bratislavy, 1997, s. 20 – 30.
- ³ ZELINOVÁ – ZELINA, ref 1, s. 20 – 21.
- ⁴ ZELINOVÁ – ZELINA, ref 1, s. 21 – 22.
- ⁵ ZELINOVÁ – ZELINA, ref 1, s. 23.
- ⁶ ZELINOVÁ – ZELINA, ref 1, s. 23.
- ⁷ ZELINOVÁ – ZELINA, ref 1, s. 24.
- ⁸ ZELINOVÁ – ZELINA, ref 1, s. 24.
- ⁹ ZELINOVÁ – ZELINA, ref 1, s. 24.
- ¹⁰ ZELINOVÁ – ZELINA, ref 1, s. 25.
- ¹¹ ZELINOVÁ – ZELINA, ref 1, s. 25.
- ¹² ZELINOVÁ – ZELINA, ref 1, s. 25.
- ¹³ ZELINOVÁ – ZELINA, ref 1, s. 26.
- ¹⁴ ZELINOVÁ – ZELINA, ref 1, s. 26.
- ¹⁵ ZELINOVÁ – ZELINA, ref 1, s. 26.
- ¹⁶ ZELINOVÁ – ZELINA, ref 1, s. 27.
- ¹⁷ ZELINOVÁ – ZELINA, ref 1, s. 27.
- ¹⁸ ZELINOVÁ – ZELINA, ref 1, s. 27.
- ¹⁹ ZELINOVÁ – ZELINA, ref 1, s. 28.
- ²⁰ ZELINOVÁ – ZELINA, ref 1, s. 28.
- ²¹ ZELINOVÁ – ZELINA, ref 1, s. 28.
- ²² ZELINOVÁ – ZELINA, ref 1, s. 29.
- ²³ KOSOVÁ, B.: *Rozvoj osobnosti žiaka (so zameraním na 1. stupeň základnej školy)*. Prešov: Metodické centrum, 2000, s. 75.
- ²⁴ KOSOVÁ, B.: *Humanizačné premeny výchovy a vzdelávania na 1. stupni ZŠ*. Banská Bystrica: Metodické centrum, 1996, s. 53 – 54.
- ²⁵ PETLÁK, E.: *Pedagogicko-didaktická práca učiteľa*. Bratislava: IRIS, 2000, s. 45.

LITERATÚRA:

KOSOVÁ, B.: *Humanizačné premeny výchovy a vzdelávania na 1. stupni ZŠ*. Banská Bystrica: Metodické centrum, 1996, s. 53 – 54. ISBN 80-83464-28-8

KOSOVÁ, B.: *Rozvoj osobnosti žiaka (so zameraním na 1. stupeň základnej školy)*. Prešov: Metodické centrum, 2000. 121 s. ISBN 80-8045-179-6

OBERT, V.: *Rozvíjanie literárnej kultúry žiakov*. Bratislava: OG – Vydavateľstvo Poľana, s. r. o., 2003. ISBN 80-89002-81-1

PETLÁK, E.: *Pedagogicko-didaktická práca učiteľa*. Bratislava: IRIS, 2000. ISBN 80-89018-05-X

UČEBNÉ OSNOVY zo slovenského jazyka a literatúry pre 1. stupeň základnej školy (1. – 4.). Bratislava: MŠ SR, 1997.

ZELINOVÁ, M. – ZELINA, M.: *Tvorivý učiteľ. Osobnosť a práca tvorivého učiteľa v systéme tvorivo – humanistickej výchovy*. Bratislava: Metodické centrum mesta Bratislavy, 1997. 77 s. ISBN 80-7164-192-8

Kontakt:

PaedDr. Bibiána Hlebová, PhD.
Katedra komunikačnej a literárnej výchovy
Pedagogická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove
Ul. 17. novembra 1
080 16 Prešov
e-mail: bhlebova@unipo.sk